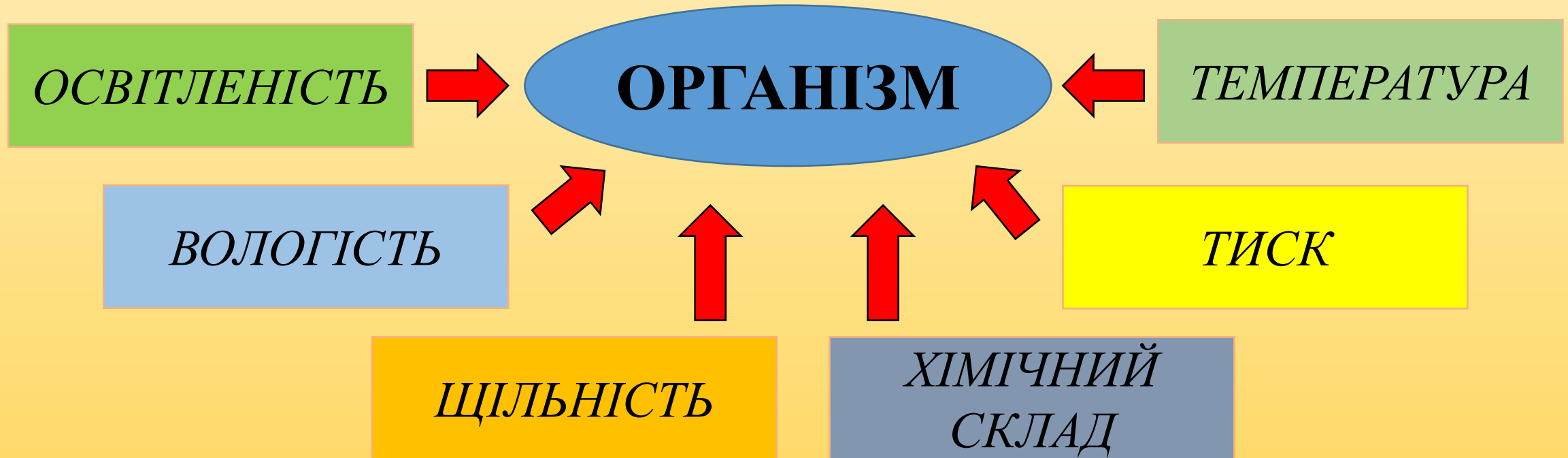

**Основні середовища
існування та адаптації до
них організмів.
Організм як середовище
мешкання.**

Середовище існування - частина природи, що безпосередньо оточує організми, забезпечує їхні потреби й чинить на них певний вплив.

**АБІОТИЧНІ ЧИННИКИ
СЕРЕДОВИЩА**

Наземно-повітряне середовище. Йому властиві висока прозорість, низька щільність і різкі коливання температури та вологості. Прозорість середовища сприяє високій інтенсивності фотосинтезу і, як наслідок цього процесу, - високому вмісту кисню, що спричиняє підвищений обмін речовин.

Водне середовище. Йому властиві висока щільність і густина, істотні перепади тиску, певний склад солей і відносно низький уміст кисню тощо. Мешканців водойм називають гідробіонтами й поділяють на декілька екологічних груп.

Ґрунт як середовище існування. Це більш стабільне середовище існування, ніж наземно-повітряне. Ґрунт має систему порожнин, які заповнені сумішшю газів і водними розчинами. Вологість у ґрунті завжди вища, ніж у наземно-повітряному середовищі. У глибині коливання температури є менш вираженими, тому деякі наземні організми можуть переживати в ньому холодну пору року.

Організми в якості середовища існування. У такому середовищі біотичним екологічним факторам належить істотно більша роль, ніж в інших типах середовищ. В організмах як хазяїна, так і квартиранта розвиваються численні адаптації до впливів одне на одного, що є одним із прикладів коеволюції.

Особливості адаптацій організмів до паразитичного способу життя

ПАРАЗИТИЗМ

ЕКТОПАРАЗИТИ

На поверхні тіла хазяїна

Людська воша головна

ЕНДОПАРАЗИТИ

Усередені тіла хазяїна

Язикова мокриця

Личинки **трихінели**, що паразитують в досить **широкого кола хазяїв** (дикі та свійські свині, гризуни, дикі хижі тварини, людина), **оселяються лише в посмугованих м'язах**

Закон спряженої еволюції паразита і хазяїна

Одним з основних напрямів коеволюції паразитів та їхніх хазяїв є **поступове зниження гостроти взаємозв'язків**. Часто паразити, насамперед ендопаразити, у своєму існуванні дуже залежать від свого хазяїна: смерть хазяїна загрожує смертю самого паразита.

Тому що триваліша коеволюція паразита та його хазяїна, то краще вони адаптуються один до одного і меншої шкоди паразит завдає хазяїну

У формуванні адаптацій до паразитичного способу життя можна виділити кілька напрямів:

Проковтування цист/яєць або через переносників

Потрапити в організм

Міграції у пошуках придатних для існування тканин, органів

Покриви шкіри хазяїна, слизові оболонки

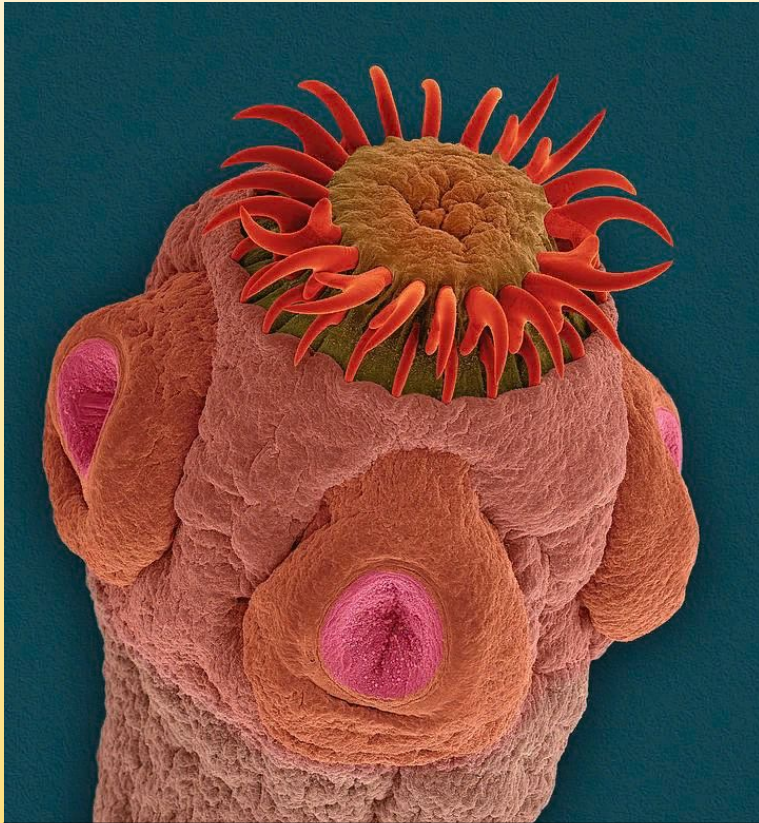
Реакція організму хазяїна

Атака фагоцитів, дія слизу, гормонів, ферментів

Активізація імунітету

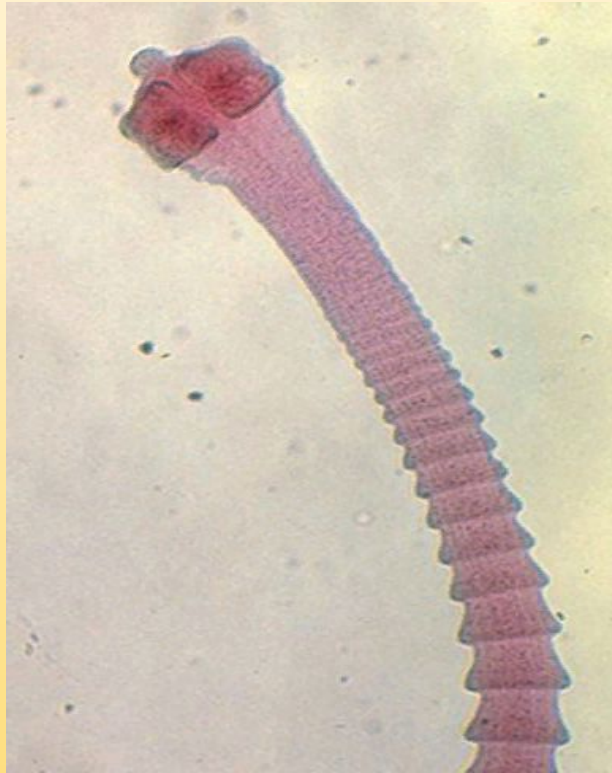
ТИПИ АДАПТАЦІЙ ПАРАЗИТІВ

1. МОРФОЛОГІЧНІ

Органами прикріплення свинячого ціп'яка до стінок кишечника слугують чотири присоски і хоботок з гачечками

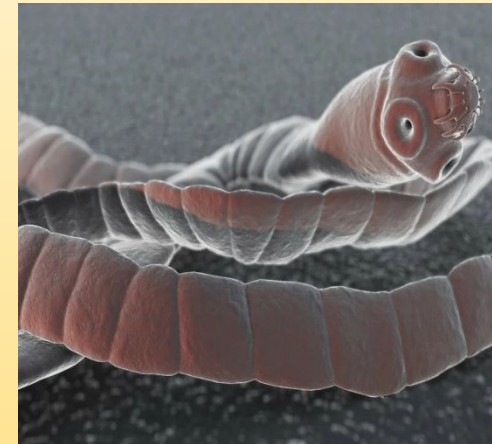
2. ФІЗІОЛОГО-БІОХІМІЧНІ

Здатні самостійно виділяти травні ферменти для перетравлення необхідних сполук та речовин

3. МОРФОФІЗІОЛОГІЧНІ

3.1 прогресивні

3.1 регресивні

Редукція органів опорно-рухової системи, спрощення нервової системи тощо

4. ВИСОКА ПЛОДЮЧІСТЬ

Масову загибель паразитів під час здійснення складних життєвих циклів компенсує вражаюча плодючість.

Самка аскариди людської протягом доби може відкласти до 250 000 яєць, а в одному членику свинячого ціп'яка міститься до 175 000 яєць.

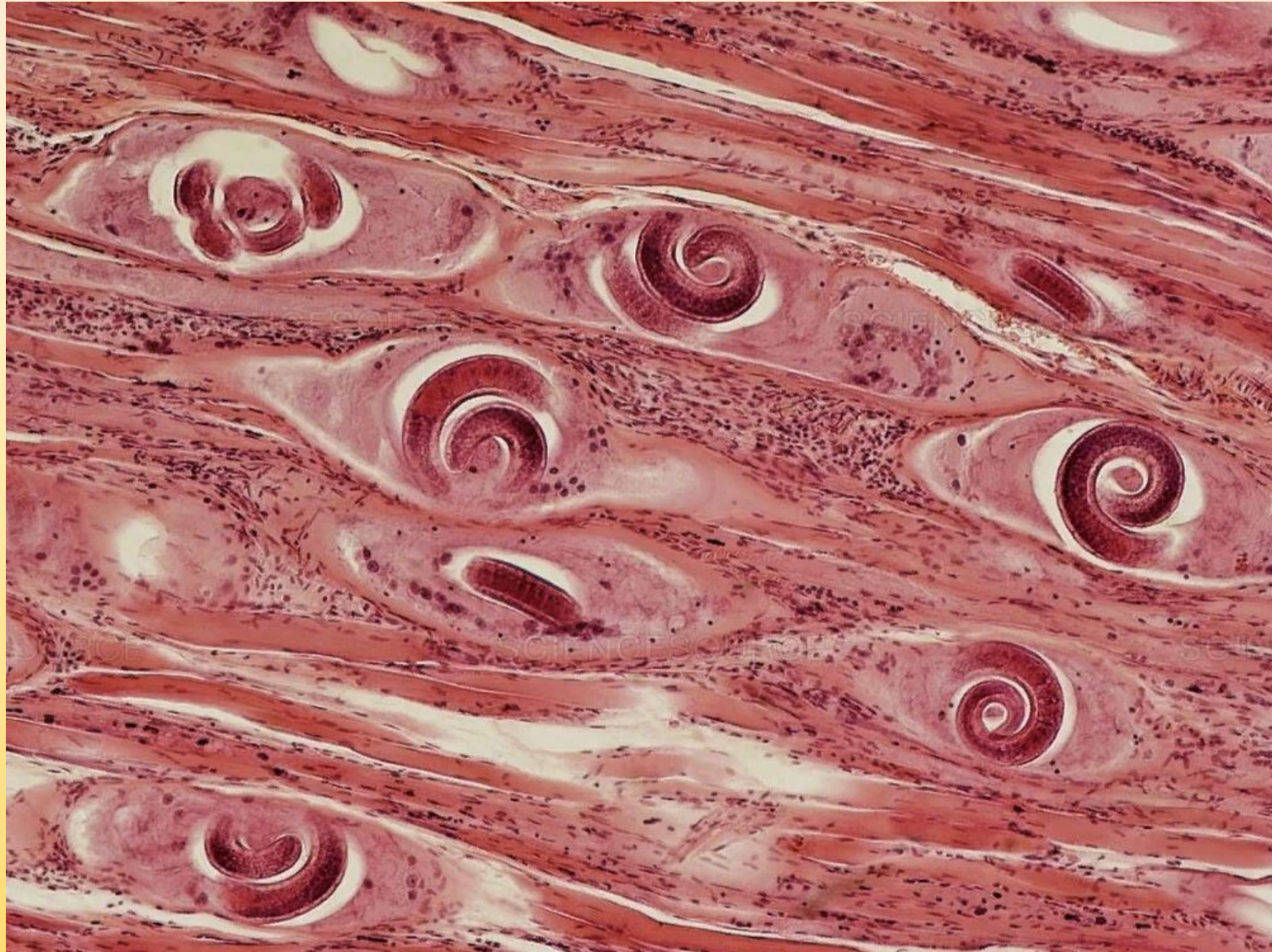
5. ГЕРМАФРОДИТНІСТЬ

Паразитичний спосіб життя значно ускладнює зустріч між особинами різної статі.

У роздільностатевих видів формуються адаптації для забезпечення надійності зустрічі партнерів. Зокрема, у *нематод сингамусів* – паразитів дихальних шляхів птахів – **самець і самка надійно з'єднуються одне з одним на все життя**: самці приростають до самок у ділянці їхнього статевого отвору.

6. ЗАХИСНІ ОБОЛОНКИ

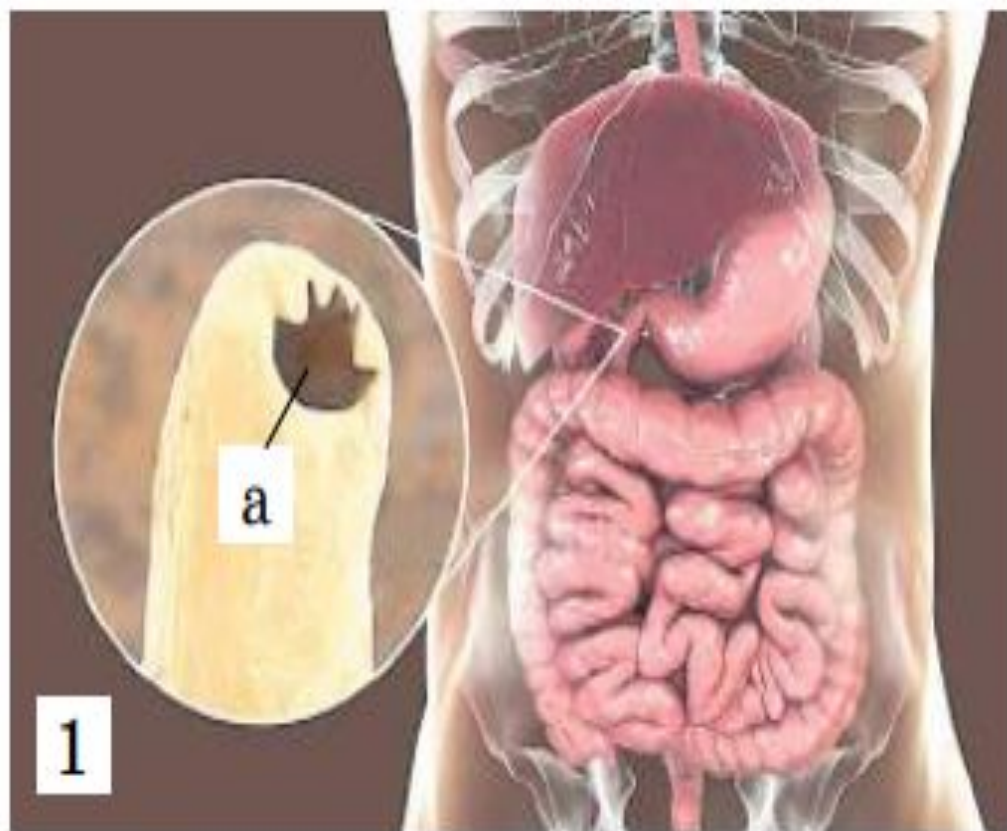
Личинки трихіNELI
вкриваються
захисними
оболонками вІл
впливу
несприятливих умов
та імунної системи
організму хазяїна

7. СИНХРОНІЗАЦІЯ З ОРГАНІЗМОМ ХАЗЯЇНА

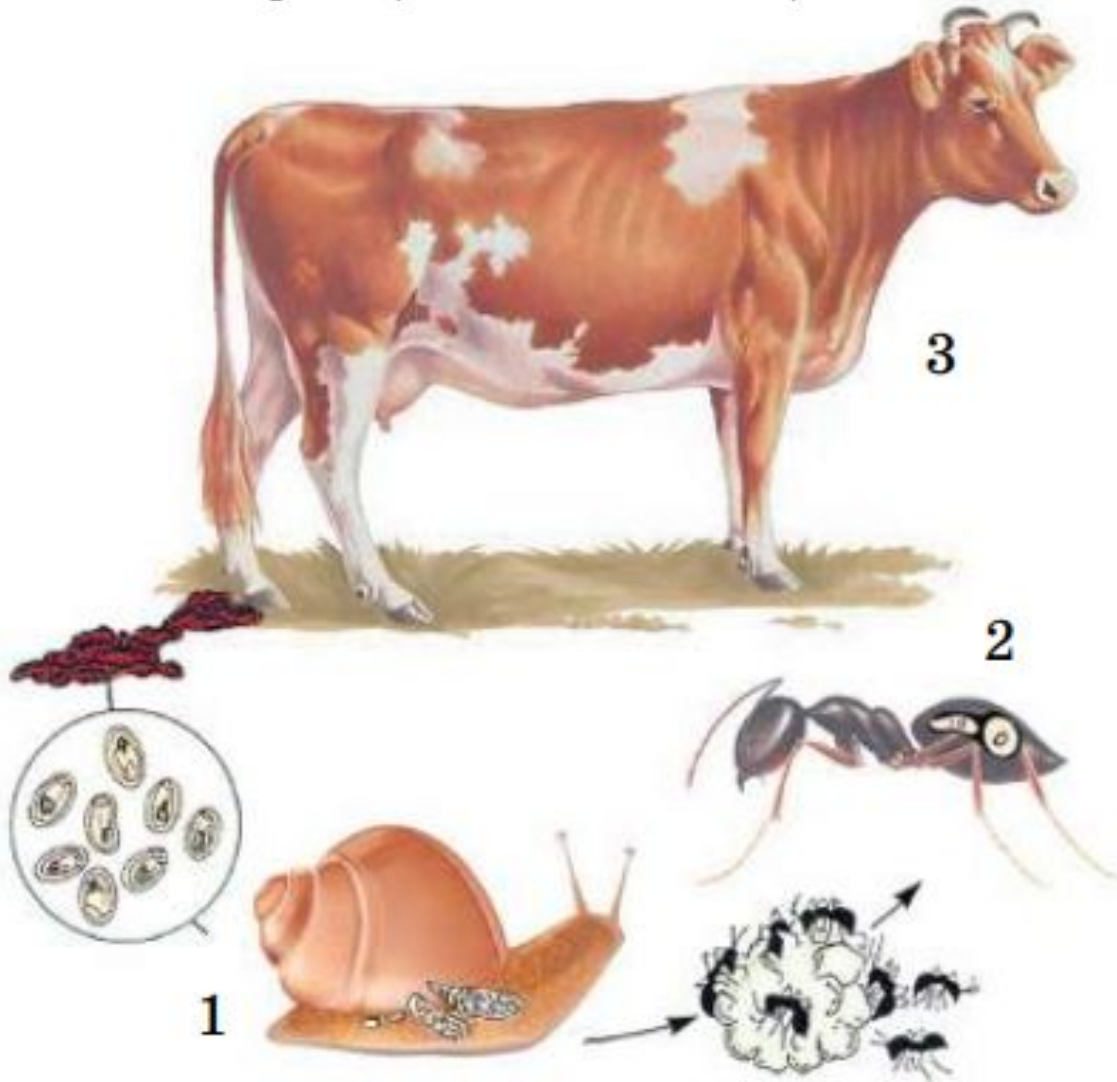
Мал. 13.5. Вухерерія та лоа – нематоди, які паразитують у людини; їхніх личинок переносять кровосисні комахи: 1 – личинка лоа серед еритроцитів людини; 2 – личинок лоа переносять гедзі (2), а личинок вухерерії – кровосисні комарі (3); 4 – прояв в людини слонової хвороби, спричиненої паразитуванням вухерерії (унаслідок розростання підшкірної клітковини та постійного застою лімфи органи гіпертрофуються)

Мал. 13.6. Анкілостома, або кривоголовка дванадцятипалої кишки, – паразит кишечника людини (1); паразит має у ротовій порожнині гострі пластинки (а), якими ушкоджує слизову кишечника й живиться кров'ю; 2 – одним зі способів потрапляння в організм людини є активне проникнення личинок крізь шкіру

Мал. 13.7. Життєвий цикл ланцетоподібного сисуна: 1 – наземний молюск (перший проміжний хазяїн); 2 – мурашка (другий проміжний хазяїн); 3 – трав'їдна тварина (остаточний хазяїн)

9. ВПЛИВ НА ПОВЕДІНКУ ХАЗЯЇНА

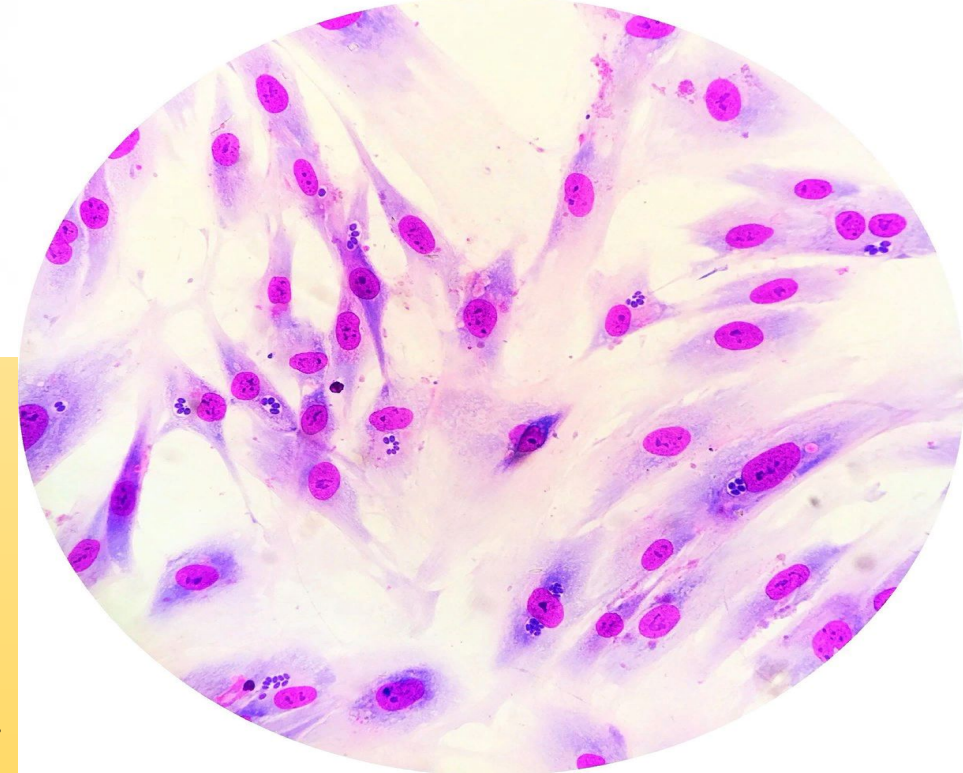
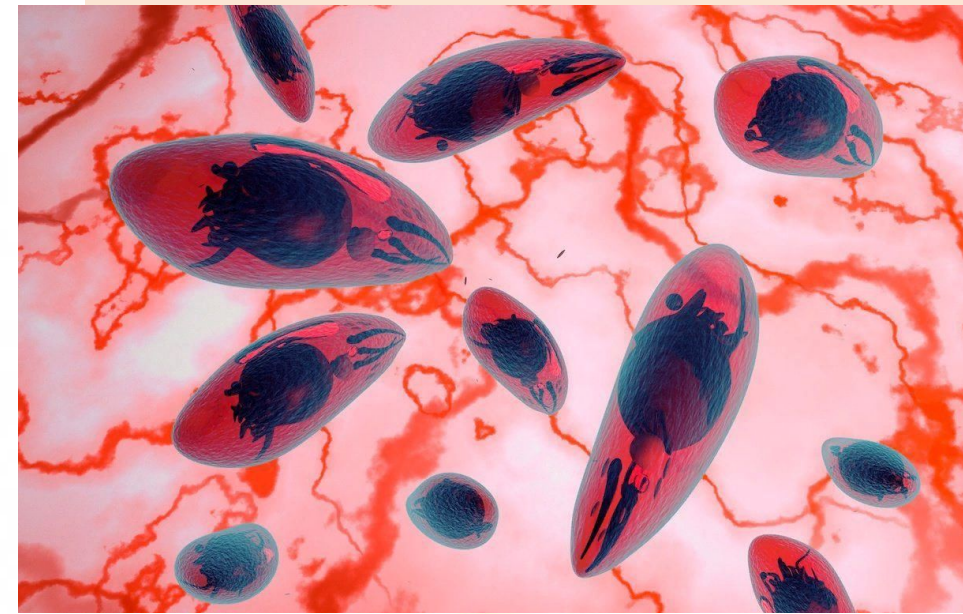
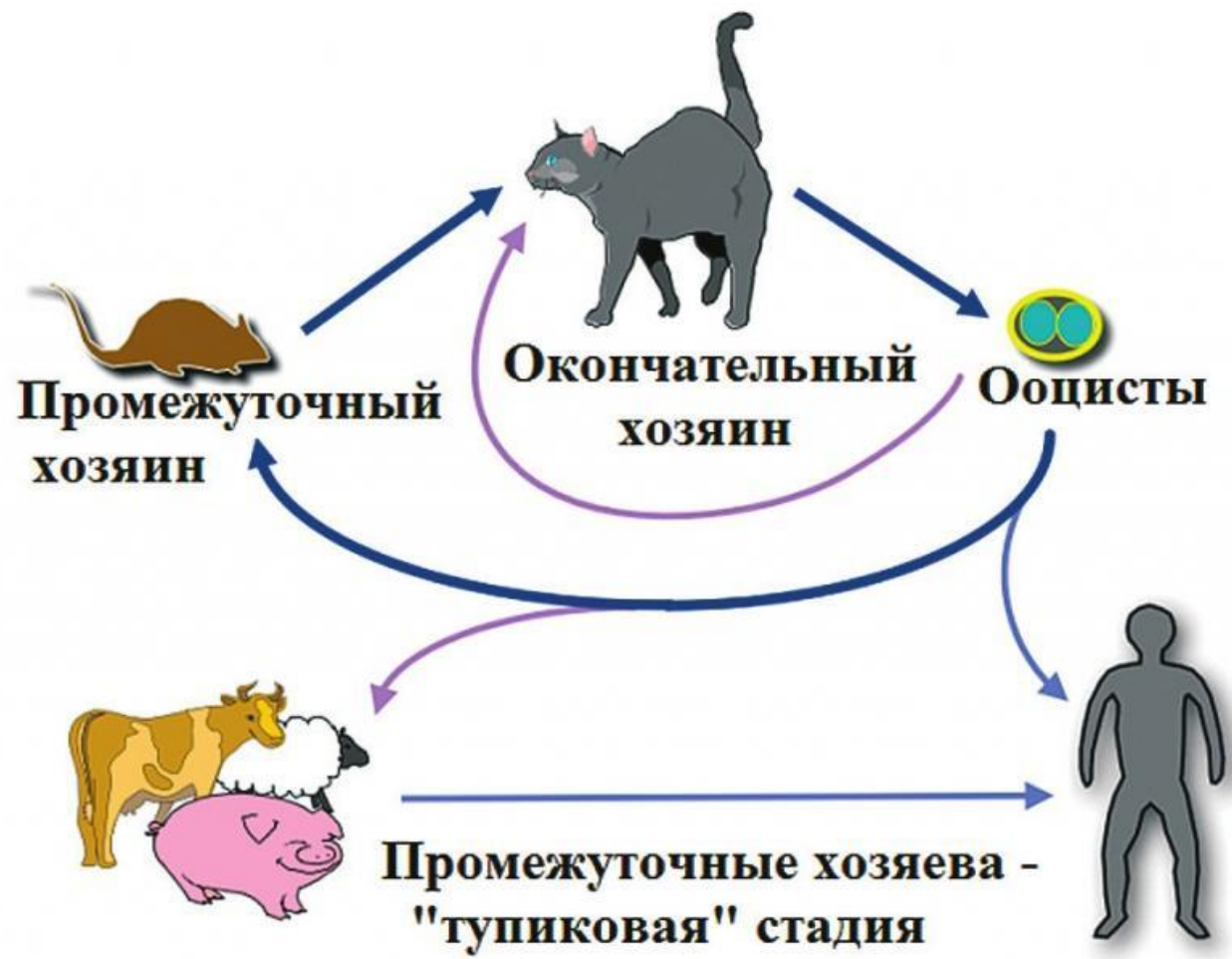

Доросла комаха атакує таргана і вводить йому в голову отруту, яка блокує роботу певних структур мозку. Через деякий час тарган утрачає можливість самостійно контролювати свої рухи, але залишається живим. Після цього оса спрямовує таргана у свою нірку і відкладає на нього яйця. З яєць потім виходять личинки, які живляться тканинами таргана.

Цисти токсоплазми потрапляють в організм гризуна. Там паразит розмножується нестатевим способом і виробляє речовини, які діють на його мозок. Під дією цих речовин гризуни втрачають страх перед запахом кішок. Окрім того, цей запах починає їх приваблювати.

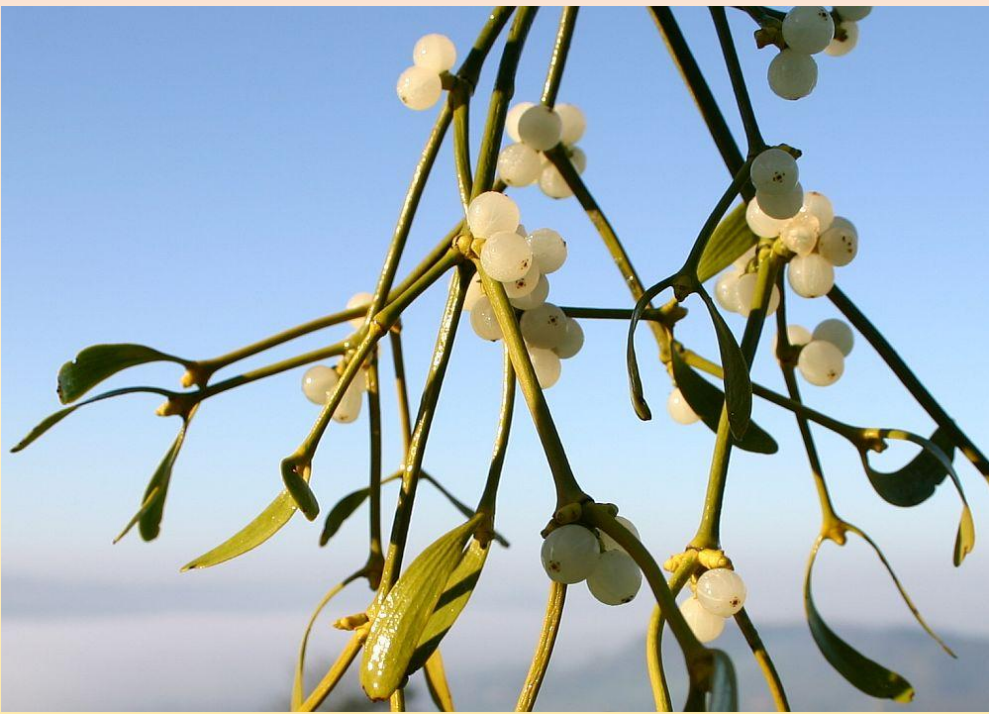
Паразитизм дуже поширений серед різних груп організмів. Він трапляється серед різних груп тварин (від одноклітинних еукаріотів до хордових), бактерій, грибів і навіть квіткових рослин (наприклад, повитиця, Петрів хрест). Усі віруси – внутрішньоклітинні паразити.

ПОВИТИЦЯ ПОЛЬОВА

ПЕТРІВ ХРЕСТ ЛУСКАТИЙ

ОМЕЛА БІЛА

Головною рисою паразитизму є те, що паразит обов'язково завдає шкоди організму хазяїна.

Адаптації до паразитичного способу життя формуються на різних рівнях організації живого – від молекулярного до популяційно-видового.